Predmet C-140/22

Sažetak zahtjeva za prethodnu odluku sastavljen na temelju članka 98. stavka 1. Poslovnika Suda

Datum podnošenja:

25. veljače 2022.

Sud koji je uputio zahtjev:

Sąd Rejonowy dla Warszawy - Śródmieścia w Warszawie (Poljska)

Datum odluke kojom se upućuje zahtjev:

18. siječnja 2022.

Tužitelji:

SM

KM

Tuženik:

mBank S.A.

Predmet glavnog postupka

Nepoštene ugovorne odredbe – Ništavost ugovora – Obveza potrošača da podnese izjavu – Zastara restitucijskih zahtjeva – Zahtjev za plaćanje novčanog iznosa na ime povrata neosnovano plaćenog iznosa zbog ništavosti ugovora o hipotekarnom kreditu.

Predmet i pravna osnova zahtjeva za prethodnu odluku

Tumačenje prava Unije, osobito članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ te načela djelotvornosti i ekvivalentnosti; članak 267. UFEU-a

Prethodna pitanja

Treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima te načela

RADNI DOKUMENT

djelotvornosti i ekvivalentnosti tumačiti na način da im se protivi sudsko tumačenje nacionalnih odredbi prema kojem, u slučaju da ugovor sadržava nepoštenu odredbu bez koje se ne može izvršiti:

1. ugovor postaje retroaktivno trajno neizvršiv (ništav) od trenutka njegova sklapanja tek nakon što potrošač podnese izjavu da ne pristaje na održavanje na snazi nepoštene odredbe, da je svjestan posljedica ništavosti ugovora i da pristaje na ništavost ugovora,

2. rok zastare zahtjeva prodavatelja robe ili pružatelja usluga za povrat neosnovanih plaćanja izvršenih na temelju ugovora počinje teći tek od dana kada je potrošač dao izjavu navedenu u točki 1., čak i ako je potrošač prethodno pozvao prodavatelja robe ili pružatelja usluga na plaćanje, a prodavatelj robe ili pružatelj usluga mogao je ranije očekivati da ugovor koji je sastavio sadržava nepoštene odredbe,

3. potrošač može zahtijevati plaćanje zakonskih zateznih kamata tek od dana kada je podnio izjavu navedenu u točki 1., čak i ako je prethodno pozvao prodavatelja robe ili pružatelja usluga na plaćanje,

4. potrošačev zahtjev za povrat plaćanja koja je izvršio na temelju ništavog ugovora o kreditu (obroci kredita, naknada, provizije i premije osiguranja) treba umanjiti za protuvrijednost kamata na glavnicu na koje bi banka imala pravo da je ugovor o kreditu valjan, a banka može zahtijevati povrat plaćanja koja je izvršila na temelju istog ništavog ugovora o kreditu (glavnica kredita) u punom iznosu?

Navedene odredbe prava Zajednice

Ugovor o funkcioniranju Europske unije (SL 2016., C 202): članak 169. stavak 1.

Povelja Europske unije o temeljnim pravima (SL 2016., C 202, str. 389.): članak 38.

Direktiva Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15. svezak 12., str. 24.) (u daljnjem tekstu: Direktiva 93/13): četvrta, dvadeset prva i dvadeset četvrta uvodna izjava, članak 3. stavak 1., članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1.

Navedene odredbe nacionalnog prava

Poljske odredbe

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Ustav Republike Poljske od 2. travnja 1997.)

RADNI DOKUMENT

Javna vlast štiti potrošače, korisnike i najmoprimce od radnji kojima se ugrožava njihovo zdravlje, privatnost i sigurnost te od nepoštene poslovne prakse. Opseg te zaštite utvrđen je zakonom (članak 76.).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Građanski zakonik od 23. travnja 1964.) (Dz.U. br. 16., poz. 93., kako je izmijenjen), u daljnjem tekstu: Građanski zakonik

Pravo se ne može koristiti na način koji je protivan društveno-ekonomskoj svrsi tog prava ili načelima društvenog suživota. Takvo postupanje ili propuštanje nositelja prava ne smatra se izvršavanjem prava o kojem je riječ i nije obuhvaćeno zaštitom (članak 5.).

Potrošač je fizička osoba koja s poduzetnikom obavlja pravnu radnju koja nije izravno povezana s njegovom poslovnom ili profesionalnom djelatnosti (članak 22.[1]).

Poduzetnik je fizička osoba, pravna osoba i organizacijska jedinica iz članka 33.[1] stavka 1. koja u vlastito ime obavlja poslovnu ili profesionalnu djelatnost (članak 43.[1]).

Pravna radnja koja nije zakonita ili je usmjerena na zaobilaženje zakona ništava je, osim ako se relevantnom odredbom predviđa drukčiji učinak, osobito onaj da se umjesto ništavih odredbi pravne radnje uključuju odgovarajuće zakonske odredbe (članak 58. stavak 1.).

Pravna radnja koja je protivna načelima društvenog suživota ništava je (članak 58. stavak 2.).

Ako je ništav samo dio pravne radnje, radnja ostaje na snazi u preostalom dijelu, osim ako iz okolnosti proizlazi da radnja ne bi bila izvršena bez ništavih odredbi (članak 58. stavak 3.).

Podložno iznimkama predviđenima zakonom, volja osobe koja obavlja pravnu radnju može se izraziti svakim ponašanjem te osobe koje dostatno očituje njezinu volju, uključujući očitovanje volje u elektroničkom obliku (očitovanje volje) (članak 60. Građanskog zakonika).

Očitovanje volje koje se podnosi drugoj osobi podneseno je u trenutku u kojem je do njega došlo na način da se mogla upoznati s njegovim sadržajem. Opoziv takve izjave valjan je ako je izvršen istodobno s izjavom ili ranije (članak 61. stavak 1.).

Ako je za izvršenje pravne radnje potreban pristanak treće osobe, ta osoba može pristati i prije podnošenja izjave osobe koja obavlja radnju ili nakon njezina podnošenja. Pristanak dan nakon podnošenja izjave ima retroaktivan učinak od dana njegova davanja (članak 63. stavak 1.).

RADNI DOKUMENT

Očitovanja volje treba tumačiti u skladu s načelima društvenog suživota i običajima, vodeći računa o okolnostima u kojima su dana (članak 65. stavak 1.).

Podložno iznimkama predviđenima zakonom, pravo na tužbu imovinske naravi podliježe zastari (članak 117. stavak 1.).

Nakon isteka roka zastare, osoba protiv koje postoji pravo na tužbu može izbjeći namirenje, osim ako se odrekne pozivanja na prigovor zastare. Međutim, odricanje od prigovora zastare prije isteka roka nije valjano (članak 117. stavak 2.).

U iznimnim slučajevima, nakon što je razmotrio interese stranaka, sud može odlučiti da ne uzme u obzir istek roka zastare za tužbu na koju ima pravo potrošač, ako to zahtijeva pravičnost (članak 117.[1] stavak 1.).

Kada primjenjuje ovlast iz stavka 1., sud osobito treba razmotriti: 1. trajanje roka zastare; 2. duljinu razdoblja od isteka roka zastare do trenutka podnošenja tužbe; 3. prirodu okolnosti koje su dovele do toga da nositelj prava nije podnio tužbu, uključujući utjecaj ponašanja dužnika na kašnjenje nositelja prava s podnošenjem tužbe (članak 117.[1] stavak 2.).

Osim ako je posebnom odredbom predviđeno drukčije, rok zastare iznosi deset godina, a za tužbe u pogledu periodičnih činidbi i tužbe koje su povezane s obavljanjem gospodarske djelatnosti taj rok iznosi tri godine (članak 118. u verziji koja je bila na snazi do 8. srpnja 2018.).

Osim ako je posebnom odredbom predviđeno drukčije, rok zastare iznosi šest godina, a za zahtjeve u pogledu periodičnih činidbi i zahtjeve povezane s obavljanjem gospodarske djelatnosti taj rok iznosi tri godine. Međutim, rok zastare završava posljednjeg dana kalendarske godine, osim ako je rok zastare kraći od dvije godine (članak 118. u verziji koja je bila na snazi od 9. srpnja 2018.).

Rok zastare počinje teći od dana kada se tužba može podnijeti. Ako podnošenje tužbe ovisi o tome da nositelj prava mora poduzeti određenu radnju, rok počinje teći od dana kada bi se tužba mogla podnijeti da je nositelj prava poduzeo radnju u najranijem mogućem roku (članak 120. stavak 1.).

Ugovorne stranke mogu slobodno urediti pravni odnos pod uvjetom da se sadržaj ili svrha ugovora ne protive bitnim obilježjima (prirodi) tog odnosa, zakonu ili načelima društvenog suživota (članak 353.[1]).

Kamate na novčani iznos obračunavaju se samo kada to proizlazi iz pravnog posla ili zakona, sudske presude ili odluke drugog nadležnog tijela (članak 359. stavak 1.).

RADNI DOKUMENT

Ako iznos kamata nije drukčije određen, obračunavaju se zakonske kamate u iznosu koji je jednak zbroju referentne stope Poljske narodne banke i 3,5 postotna boda (članak 359. stavak 2.).

Odredbe potrošačkog ugovora koje nisu pojedinačno ugovorene nisu obvezujuće za potrošača ako mu daju prava i obveze na način koji nije u skladu s dobrim običajima i koji grubo narušava njegove interese (nedopuštene ugovorne odredbe). Ova se odredba ne odnosi na ugovorne odredbe kojima se uređuju glavna davanja stranaka, među kojima su cijena ili naknada, ako su sastavljene na nedvosmislen način (članak 385.[1] stavak 1.).

Ako neka ugovorna odredba prema stavku 1. nije obvezujuća za potrošača, u preostalom dijelu ugovor ostaje obvezujući za stranke (članak 385.[1] stavak 2.).

Odredbe ugovora koje se ne smatraju pojedinačno ugovorenima jesu one na čiji sadržaj potrošač nije imao stvaran utjecaj. To se posebno odnosi na ugovorne odredbe preuzete iz predloška ugovora koji je druga ugovorna stranka predložila potrošaču (članak 385.[1] stavak 3.).

Teret dokazivanja da je odredba pojedinačno ugovorena na onoj je stranci koja se na to poziva (članak 385.[1] stavak 4.).

Ocjena usklađenosti ugovorne odredbe s dobrim običajima provodi se prema stanju u trenutku sklapanja ugovora, vodeći računa o njegovu sadržaju i okolnostima njegova sklapanja te uzimajući u obzir ostale ugovore povezane s ugovorom koji sadržava odredbu koja je predmet ocjene (članak 385.[2]).

Onaj tko bez pravne osnove stekne imovinsku korist na štetu druge osobe, dužan ju je vratiti u naravi, a ako to nije moguće, nadoknaditi njezinu vrijednost (članak 405.).

Odredbe prethodnih članaka osobito se primjenjuju na neosnovano plaćene iznose (članak 410. stavak 1.).

Iznosi su neosnovano plaćeni ako onaj tko ih je platio uopće nije imao takvu obvezu ili je nije imao prema osobi kojoj je plaćao, ili ako je osnova za plaćanje prestala postojati ili cilj koji se želi postići plaćanjem nije postignut, ili ako je pravna radnja kojom se obvezuje na plaćanje bila ništava i nije postala valjana nakon izvršenja plaćanja (članak 410. stavak 2.).

Ako rok izvršenja plaćanja nije određen niti proizlazi iz prirode obveze, plaćanje se mora izvršiti odmah nakon poziva dužniku na izvršenje (članak 455.).

Ako dužnik kasni s plaćanjem novčanog iznosa, vjerovnik može zahtijevati plaćanje zateznih kamata, iako nije pretrpio nikakvu štetu te iako je kašnjenje bilo posljedica okolnosti za koje dužnik ne snosi odgovornost (članak 481. stavak 1.).

RADNI DOKUMENT

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (Zakon o bankarstvu od 29. kolovoza 1997.) (Dz.U. br. 140., poz. 939., kako je izmijenjen)

Ugovorom o kreditu banka se obvezuje da će korisniku kredita staviti na raspolaganje na razdoblje utvrđeno u ugovoru iznos novčanih sredstava namijenjen utvrđenom cilju, a korisnik kredita obvezuje se da će ga koristiti pod uvjetima određenima ugovorom, da će iznos iskorištenog kredita vratiti s kamatama u navedenim rokovima otplate i platiti proviziju za odobreni kredit (članak 69. stavak 1.).

Ugovor o kreditu mora se sklopiti u pisanom obliku te se u njemu osobito utvrđuju: 1. ugovorne stranke, 2. iznos i valuta kredita, 3. svrha dodjele kredita, 4. načini i rok otplate kredita, 5. iznos kamatne stope i uvjeti njezine promjene, 6. način osiguranja otplate kredita, 7. opseg ovlasti banke u pogledu nadzora korištenja i otplate kredita, 8. rokovi i način stavljanja na raspolaganje novčanih sredstava korisniku kredita, 9. iznos provizije, ako je predviđena ugovorom, 10. uvjeti za izvršavanje izmjena i raskid ugovora (članak 69. stavak 2. u verziji koja je bila na snazi na dan sklapanja ugovora).

Sažeti prikaz činjeničnog stanja i postupka

1 Stranke su 18. veljače 2009. sklopile ugovor o hipotekarnom kreditu indeksiran u švicarskim francima. Iznos kredita izražen u valuti valorizacije 22. siječnja 2009. na temelju kupovnog tečaja valute prema tečajnoj listi banke ne predstavlja obvezu banke. Iznos kredita izražen u stranoj valuti na dan isplate kredita može se razlikovati od navedenog iznosa (članak 1. stavak 3.A). Na kredit se primjenjivala promjenjiva kamatna stopa (članak 10. stavak 1.) koja predstavlja zbroj stope LIBOR 3M i fiksne bankovne marže u iznosu od 3,60 %. Obroci koji se sastoje od glavnice i kamata te oni koji se sastoje od kamata otplaćivali su se u poljskim zlotima nakon njihove konverzije prema prodajnom tečaju švicarskog franka u skladu s tečajnom listom banke koja se primjenjivala na dan naplate (članak 10. stavak 5.). Prijevremena otplata cijelog kredita ili obroka koji se sastoji od glavnice i kamata, kao i otplata koja premašuje iznos obroka dovode do toga da se iznos otplate konvertira prema prodajnom tečaju švicarskog franka u skladu s tečajnom listom banke koja se primjenjivala na dan i u vrijeme naplate (članak 12. stavak 4.). Banka je sva sredstva isplatila u poljskim zlotima te nijedan dio sredstava nije isplatila u švicarskim francima. Tužitelji su sve obroke kredita također plaćali u poljskim zlotima. Međutim, ako se prihvati da stranke ne obvezuju članak 1. stavak 3.A, članak 10. stavak 5. i članak 12. stavak 4. ugovora o kreditu i ostale ugovorne odredbe, zbroj obroka kredita bio bi za 52 268,06 poljskih zlota manji u razdoblju od 18. kolovoza 2009. do 18. ožujka 2019.

2 Tužitelji su 4. srpnja 2019. uputili banci tuženiku pritužbu u kojoj su zahtijevali povrat neosnovano naplaćenih obroka kredita zbog ništavosti ugovora o kreditu u iznosu od 242 238,61 poljski zlot u roku od 30 dana, a u slučaju nepostojanja

RADNI DOKUMENT

osnove za proglašenje tog ugovora ništavim, povrat iznosa od 52 298,92 poljska zlota na ime povrata preplaćenog dijela obroka koji se sastoje od glavnice i kamata koje je banka naplatila u razdoblju od 20. srpnja 2009. do 18. ožujka 2019. Banka je dopisom od 16. srpnja 2019. odgovorila na pritužbu i navela da je ugovor o kreditu u skladu sa zakonom, da je valjan i ne sadržava nepoštene ugovorne odredbe.

3 Tužitelji su 31. srpnja 2019. podnijeli Sądu Rejonowom dla Warszawy - Śródmieścia (Općinski sud za Varšavu-Śródmieście, Poljska) zahtjev za arbitražu i zahtijevali da banka tuženik plati iznos od 242 238,61 poljski zlot za neosnovano naplaćene iznose na temelju ništavog ugovora o kreditu, a eventualno iznos od 52 281,02 poljska zlota na ime povrata preplaćenog dijela obroka koji se sastoje od glavnice i kamata koje je naplatila banka. U odgovoru na zahtjev banka je navela da ne vidi mogućnost postizanja nagodbe. Nakon javne rasprave održane 13. prosinca 2019. sud je utvrdio da nije postignuta nagodba te je naložio da se predmet o pozivu na postizanje nagodbe smatra okončanim.

Tužbom podnesenom 27. travnja 2020. tužitelji su zahtijevali da se u njihovu korist tuženiku naloži plaćanje iznosa od 52 270 poljskih zlota uvećanog za zakonske zatezne kamate od 17. srpnja 2019. do dana plaćanja na ime neosnovano naplaćenih obroka koji se sastoje od glavnice i kamata koje je tuženik naplatio u iznosu većem od onog koji su tužitelji trebali platiti u razdoblju od 18. kolovoza 2009. do 18. ožujka 2019. U glavnom postupku tužitelji zahtijevaju od tuženika povrat preplaćenog iznosa, odnosno razliku između iznosa obroka koji su im stvarno naplaćeni i iznosa obroka koji se duguju pod pretpostavkom da stranke ne obvezuju prethodno navedene nepoštene ugovorne odredbe.

4 Međutim, ako sud utvrdi da se ugovor o kreditu ne može izvršiti bez prethodno navedenih nepoštenih ugovornih odredbi, tužitelji su podnijeli podrednu tužbu u kojoj zahtijevaju da se utvrdi da je ugovor o kreditu od 18. veljače 2009. ništav i da se u njihovu korist tuženiku naloži plaćanje iznosa od ukupno 52 270 poljskih zlota uvećanog za zakonske zatezne kamate od 17. srpnja 2019. do dana plaćanja na ime sredstava koja je tuženik neosnovano naplatio tužiteljima u razdoblju od 18. kolovoza 2009. do 19. prosinca 2011. zbog ništavosti ugovora o kreditu. U pisanoj izjavi od 10. kolovoza 2020. tužitelji su naveli da pristaju na to da se ugovor o kreditu proglasi ništavim u cijelosti, da smatraju da je ništavost ugovora o kreditu korisna za njih i prihvaćaju posljedice ništavosti ugovora, uključujući financijske posljedice. Tužitelji su izjavili da razumiju da će zbog proglašenja ugovora ništavim obje stranke biti dužne jedna drugoj vratiti međusobno izvršene novčane činidbe izvršene na temelju tog ugovora i da to prihvaćaju. Tužitelji su istodobno izjavili da su svjesni toga da banka tuženik može od njih potraživati naknadu za izvanugovorno korištenje glavnice. Banka tuženik zahtijevala je da se tužba odbije u cijelosti.

Na raspravi održanoj 27. listopada 2020. sud je upoznao tužitelje s učincima ništavosti ugovora o kreditu, nakon čega su izjavili da razumiju posljedice ništavosti tog ugovora i pristaju na proglašenje ugovora ništavim.

RADNI DOKUMENT

Glavni argumenti stranaka glavnog postupka

U obrazloženju svojeg zahtjeva tužitelji su naveli da ugovor o hipotekarnom kreditu indeksiran u švicarskim francima koji su stranke sklopile 18. veljače 2009. sadržava nepoštene odredbe, takozvane klauzule o konverziji (članak 1. stavak 3.A, članak 10. stavak 5. i članak 12. stavak 4.), na temelju kojih je banka tužiteljima naplatila previsoke obroke. Banka tuženik tvrdi da je ugovor koji su sklopile stranke valjan i ne sadržava nepoštene ugovorne odredbe.

Sažeti prikaz obrazloženja zahtjeva za prethodnu odluku

5 U skladu s utvrđenjima suda koji je uputio zahtjev, tužitelji su sklopili ugovor u svojstvu potrošača, a banka tuženik jest prodavatelj robe ili pružatelj usluga. O odredbama ugovora o kreditu kojima se predviđa da je kredit indeksiran u stranoj valuti (članak 1. stavak 3.), kao i onima kojima se ovlašćuje banka za određivanje tečaja te strane valute (članak 1. stavak 3.A, članak 10. stavak 5. i članak 12. stavak 4.) nije se pojedinačno pregovaralo. Isto tako, nijedna od navedenih ugovornih odredbi ne odražava obvezujuće zakonske ili izvršne odredbe. Osim toga, svakom od navedenih ugovornih odredbi utvrđuje se glavni predmet ugovora, ali nisu jasno i razumljivo sastavljene. Naposljetku, sud je utvrdio da su članak 1. stavak 3., članak 1. stavak 3.A, članak 10. stavak 5. i članak 12. stavak 4. ugovora o kreditu u suprotnosti s uvjetom o dobroj vjeri i na štetu potrošača dovode do znatnije neravnoteže u pravima i obvezama stranaka koje proizlaze iz ugovora, te stoga sud koji je uputio zahtjev sve te odredbe smatra nepoštenima. Slijedom toga, sve prethodno navedene ugovorne odredbe ne obvezuju potrošače, a istodobno nije moguće da ugovor o kreditu u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke i bez tih nepoštenih odredbi. Odredbe sa sličnim ili čak istim sadržajem u nacionalnoj se sudskoj praksi smatraju nepoštenima. Osim toga, u najnovijoj sudskoj praksi nacionalnih sudova također se prihvaća da se ugovor o kreditu povezan sa stranom valutom ne može održati na snazi bez ugovornih odredbi kao što su one prethodno navedene, što je, uostalom, u skladu sa sudskom praksom Suda Europske unije[1], a sud koji je uputio zahtjev slaže se s tom ocjenom.

6 Sud Europske unije u svojoj dosadašnjoj sudskoj praksi ističe da u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 nepoštene ugovorne odredbe ne obvezuju potrošače. To je odredba s obvezujućim učinkom[2]. Nacionalni sudovi pritom su

[1] Vidjeti presudu Suda od 14. ožujka 2019., C-118/17, Dunai, t. 52., kao i od 3. listopada 2019., C-260/18, Dziubak, t. 44.

[2] Vidjeti presude Suda od 26. listopada 2006., C-168/05, Mostaza Claro, t. 36.; od 4. lipnja 2009., C-243/08, Pannon GSM, t. 25.; od 9. studenoga 2010., C-137/08, VB Pénzügyi Lízing, t. 47. i rješenje Suda od 16. studenoga 2010., C-76/10, Pohotovosť, t. 38. Vidjeti presude Suda od 15. ožujka 2012., C-453/10, Pereničová i Perenič, t. 28.; od 26. travnja 2012., C-472/10, Invitel, t. 34.; od 26. siječnja 2017., C-421/14, Banco Primus, t. 41.; od 17. svibnja 2018., C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, t. 27., 34.; od 19. rujna 2018., C-109/17, Bankia, t. 37. i 38. i od 11. ožujka 2020., C-511/17, Lintner, t. 24.

RADNI DOKUMENT

dužni utvrditi da ugovor sadržava nepoštenu odredbu[3]. Konkretno, sud je dužan obavijestiti stranke u postupku o činjenici da ugovor sadržava nepoštenu odredbu[4] i na objektivan i precizan način navesti pravne posljedice do kojih može doći zbog uklanjanja nepoštene odredbe, uključujući osobito ništavost cijelog ugovora i restitucijske zahtjeve koji iz toga proizlaze[5]. Osim toga, potpuna djelotvornost zaštite predviđene navedenom direktivom zahtijeva da nacionalni sud koji je po službenoj dužnosti utvrdio da je ugovorna odredba ništava nije dužan, kako bi mogao izvući zaključke iz tog utvrđenja, čekati da potrošač koji je upoznat sa svojim pravima, podnese zahtjev za poništenje te odredbe[6].

7 Potrošač, nakon što je obaviješten o tome da ugovor sadržava nepoštenu odredbu, može dati slobodan i informiran pristanak na tu odredbu i na taj je način održati na snazi[7]. S druge strane, u slučaju da potrošač ne da takav pristanak, ugovornu odredbu koja je proglašena nepoštenom treba smatrati kao da nikada nije postojala, tako da ona ne može proizvoditi pravne učinke u odnosu na potrošača, što dovodi do ponovne uspostave pravne i činjenične situacije potrošača u kojoj bi se nalazio da nije bilo te nepoštene odredbe[8].

RADNI DOKUMENT

[3] Vidjeti presude Suda od 27. lipnja 2000., C-240/98 do C-244/98, Océano Grupo Editorial i Salvat Editores, t. 26., 29.; od 26. listopada 2006., C-168/05, Mostaza Claro, t. 27. do 30., 38. i 39.; od 28. srpnja 2016., C-168/15, Tomášová, t. 28. do 32. i rješenje Suda od 26. listopada 2016., C-568/14 do C-570/14, Fernández Oliva, t. 24. Vidjeti presude Suda od 26. siječnja 2017., C-421/14, Banco Primus, t. 43.; od 17. svibnja 2018., C-147/16, Karel de Grote – Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen, t. 29., 37.; od 13. rujna 2018., C-176/17, ProfiCredit Polska, t. 42.; od 3. travnja 2019., C-266/18, Aqua Med, t. 27., 52. i rješenje Suda od 28. studenoga 2018., C-632/17, PKO Bank Polski, t. 36.

[4] Vidjeti presude Suda od 21. veljače 2013., C-472/11, Banif Plus Bank, t. 29. do 36.; od 30. svibnja 2013., C-488/11, Asbeek Brusse i de Man Garabito, t. 52. i 53.; od 7. studenoga 2019., C-419/18 i C-483/18, Profi Credit Polska, t. 70.; od 11. ožujka 2020., C-511/17, Lintner, t. 42. i od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 93.

[5] Vidjeti presudu Suda od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 96. do 99.

[6] Vidjeti presude Suda od 21. veljače 2013., C-472/11, Banif Plus Bank, t. 28., 36.; od 30. svibnja 2013., C-397/11, Jőrös, t. 42., 48.; od 30. svibnja 2013., C-488/11, Asbeek Brusse i de Man Garabito, t. 50.; od 1. listopada 2015., C-32/14, ERSTE Bank Hungary, t. 49.; od 21. prosinca 2016., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo, t. 59.

[7] Vidjeti presude Suda od 4. lipnja 2009., C-243/08, Pannon GSM, t. 33.; od 14. lipnja 2012., C-618/10, Banco Español de Crédito, t. 63. i od 21. veljače 2013., C-472/11, Banif Plus Bank, t. 27.

[8] Vidjeti rješenje Suda od 16. studenoga 2010., C-76/10, Pohotovosť, t. 62. i presude Suda od 15. ožujka 2012., C-453/10, Pereničová i Perenič, t. 30.; od 26. travnja 2012., C-472/10, Invitel, t. 42.; od 21. veljače 2013., C-472/11, Banif Plus Bank, t. 27.; kao i od 30. svibnja 2013., C-397/11, Jőrös, t. 51., 53.; od 30. svibnja 2013., C-488/11, Asbeek Brusse i de Man Garabito, t. 49. i rješenje Suda od 3. travnja 2014., C-342/13, Sebestyén, t. 35.

8 Prethodno navedeno ima odgovarajući restitucijski učinak u pogledu iznosa plaćenih na temelju nepoštene odredbe[9].

9 Međutim, navedeni restitucijski učinak koji obuhvaća obvezu povrata iznosa koji su neosnovano plaćeni na temelju nepoštene ugovorne odredbe ne može se vremenski ograničiti samo na iznose plaćene nakon donošenja odluke kojom je sud utvrdio nepoštenost te odredbe jer je takva zaštita nepotpuna i nedostatna te ne predstavlja ni primjeren ni djelotvoran način da se zaustavi korištenje te vrste odredbi[10]. Nepoštena odredba obvezujuća je u cijelosti, a ne samo u dijelu koji je nepošten[11]. Sud načelno također ne može izmijeniti sadržaj nepoštene odredbe[12] niti tumačiti tu odredbu kako bi se ublažila njezina nepoštenost[13]. Međutim, sud može nepoštenu ugovornu odredbu zamijeniti dispozitivnom odredbom nacionalnog prava, ali samo kada uklanjanje nepoštene ugovorne odredbe dovodi do ništavosti cijelog ugovora koja bi potrošača izložila za njega nepovoljnim posljedicama[14]. Ocjenu toga je li to slučaj treba provoditi na dan nastanka spora[15], pri čemu je stajalište potrošača u tom pogledu obvezujuće za sud[16]. Međutim, taj se ugovor načelno mora održati na snazi bez ikakve druge izmjene osim one koja proizlazi iz uklanjanja nepoštenih odredbi ako je takav kontinuitet ugovora pravno moguć prema pravilima nacionalnog prava, što treba provjeriti na objektivan način[17].

[9] Vidjeti presude Suda od 21. prosinca 2016., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo i dr., t. 62. i 63., 66.; od 9. srpnja 2020., C-698/18 i C-699/18, Raiffeisen Bank i BRD Groupe Societé Générale, t. 54.; od 16. srpnja 2020., C-224/19 i C-259/19, Caixabank i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria, t. 53. i od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 51.

[10] Vidjeti presudu Suda od 21. prosinca 2016., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo i dr., t. 73., 75.

[11] Vidjeti presude Suda od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 64. i od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 70., 80.

[12] Vidjeti presude Suda od 14. lipnja 2012., C-618/10, Banco Español de Crédito, t. 69. do 73.; od 13. rujna 2018., C-176/17, Profi Credit Polska, t. 41.; od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 53. i 54.; kao i od 7. studenoga 2019., C-349/18 do C-351/18, Kanyeba, t. 67. i od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 67. i 68.

[13] Vidjeti presudu Suda od 18. studenoga 2021., C-212/20, A S.A., t. 79.

[14] Vidjeti presude Suda od 30. travnja 2014., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, t. 80. do 85.; od 21. siječnja 2015., C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, Unicaja Banco i Caixabank, t. 33.; od 7. kolovoza 2018., C-96/16 i C-94/17, Banco Santander i Escobedo Cortés, t. 74.; od 20. rujna 2018., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, t. 60. i 61.; od 14. ožujka 2019., C-118/17, Dunai, t. 54. i od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 56. do 59., 64.

[15] Vidjeti presudu Suda od 3. listopada 2019., C-260/18, Dziubak, t. 50., 56.

[16] Vidjeti presudu Suda od 3. listopada 2019., C-260/18, Dziubak, t. 67. i 68.

[17] Vidjeti presude Suda od 14. lipnja 2012., C-618/10, Banco Español de Crédito, t. 65.; od 10. rujna 2014., C-34/13, Kušionová, t. 50.; od 21. siječnja 2015., C-482/13, C-484/13, C-485/13 i C-487/13, Unicaja Banco i Caixabank, t. 28.; od 21. travnja 2016., C-377/14, Radlinger

RADNI DOKUMENT

10 Međutim, ako se u skladu s odgovarajućim odredbama nacionalnog prava ugovor, s obzirom na objektivne kriterije, ne može održati na snazi bez nepoštenih odredbi koje sadržava, može ga se proglasiti ništavim[18]. Međutim, učinci sudskog utvrđenja postojanja nepoštene odredbe u ugovoru sklopljenom između prodavatelja robe ili pružatelja usluga i potrošača ovise o nacionalnom pravu, pod uvjetom da se osigura zaštita koja je potrošačima zajamčena odredbama Direktive 93/13[19].

11 Istodobno, postupovna pravila nacionalnog prava moraju biti u skladu s načelom djelotvornosti i načelom proporcionalnosti[20].

12 Što se tiče **prve točke prethodnog pitanja**, poljski sudovi do sada su smatrali da iz članka 385.[1] stavka 1. Građanskog zakonika proizlazi da su klauzule o konverziji koje predstavljaju nepoštene ugovorne odredbe ništave, odnosno da ne obvezuju potrošača od trenutka sklapanja ugovora (*ex tunc*), a s obzirom na to da se tim odredbama utvrđuje glavni predmet ugovora, sam se ugovor bez njih ne može održati na snazi, te je stoga cijeli ugovor o kreditu ništav od samog početka (*ex tunc*)[21]. To znači da, na temelju članka 405. Građanskog zakonika u vezi s člankom 410. stavkom 1. Građanskog zakonika, stranke imaju pravo na zahtjeve za povrat protuvrijednosti svih novčanih činidbi izvršenih na temelju tog ugovora. Zahtjev za povrat neosnovano plaćenog iznosa po svojoj prirodi nije vremenski ograničen[22] te ga stoga osoba koja je neosnovano stekla korist mora izvršiti nakon što je osoba koja je osiromašena pozove na plaćanje (članak 455. Građanskog zakonika).

13 Međutim, način tumačenja nacionalnih odredbi naveden u prethodnoj točki promijenio se nakon što je Sąd Najwyższy (Vrhovni sud) donio odluku od 7. svibnja 2021. (III CZP 7/21). Čini se da treba raspraviti o toj odluci kako bi se provjerilo je li tumačenje iz te odluke u skladu s Direktivom 93/13. Sąd

i Radlingerová, t. 97. i od 7. kolovoza 2018., C-96/16 i C-94/17, Banco Santander i Escobedo Cortés, t. 73.

18 Vidjeti presude Suda od 15. ožujka 2012., C-453/10, Pereničová i Perenič, t. 35. i 36.; od 30. svibnja 2013., C-397/11, Jőrös, t. 47.; od 14. ožujka 2019., C-118/17, Dunai, t. 56.; od 3. listopada 2019., C-260/18, Dziubak, t. 41. do 45., 47. i od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 85., 89.

19 Vidjeti presudu Suda od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 88., 90.

20 Vidjeti rješenje Suda od 16. studenoga 2010., C-76/10 i presude Suda od 26. listopada 2006., C-168/05, Mostaza Claro, t. 24.; od 16. studenoga 2010., C-76/10, Pohotovosť, t. 47.; od 14. lipnja 2012., C-618/10, Banco Español de Crédito, t. 46.; od 21. veljače 2013., C-472/11, Banif Plus Bank, t. 26.; od 14. ožujka 2013., C-415/11, Aziz, t. 50.; od 1. listopada 2015., C-32/14, ERSTE Bank Hungary, t. 51.; od 29. listopada 2015., C-8/14, BBVA, t. 24.; od 26. lipnja 2019., C-407/18, Addiko Bank, t. 46. i od 16. srpnja 2020., C-224/19 i C-259/19, Caixabank, t. 83.

21 Vidjeti sudsku praksu navedenu u bilješci 2. ovog mišljenja.

22 Vidjeti presude Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud, Poljska) od 22. ožujka 2001., V CKN 769/00 i od 29. rujna 2017., V CSK 642/16.

RADNI DOKUMENT

Najwyższy (Vrhovni sud) u toj je odluci naveo da „utvrđenje da nepoštena odredba ne proizvodi učinke od početka (*ab initio*) i na temelju samog prava (*ipso iure*), što sud mora uzeti u obzir po službenoj dužnosti na temelju činjeničnih utvrđenja iznesenih tijekom postupka, odgovara obilježjima sankcije takozvane apsolutne ništavosti […]. Međutim, jednostavnom pozivanju na tu sankciju protivi se pravilo prihvaćeno u sudskoj praksi Suda Europske unije da se potrošač koji je svjestan nedopuštenosti odredbe može usprotiviti odbijanju njezine primjene slobodnim pristankom na tu odredbu, što može biti pred sudom, nakon što ga se detaljno obavijesti o pravnim posljedicama do kojih može doći zbog uklanjanja nedopuštene odredbe, kao i izvan suda, informiranim i slobodnim pristankom na obnovu ili izmjenu ugovora (nedopuštene odredbe). U nacionalnoj se pak sudskoj praksi i pravnoj teoriji obično smatra da je konačna priroda takozvane apsolutne ništavosti jedno od njezinih obilježja […]. Osim toga, zbog dodjele ovlasti potrošaču da jednostrano, sanirajuće pristane na nepoštenu odredbu ne može dovesti do zaključka da se na nemogućnost izvršenja te klauzule isto tako može pozvati svaka stranka ugovora, kao i svaka treća osoba koja u tome ima pravni interes, a to je tradicionalno obilježje ništavosti […]. Mogućnost saniranja odredbe koja se ne može izvršiti naknadnim, jednostranim pristankom na obvezivanje te odredbe koji je na neki način zamjena za prvotno nepostojanje pristanka na tu odredbu (pojedinačnih pregovora) upućuje, međutim, na takozvanu sankciju obustave izvršenja koja se, u odnosu na ugovor kao takav, temelji na tome da ugovor na koji se ona odnosi (takozvana loša ili nepotpuna radnja) ne proizvodi očekivane učinke (na temelju samog prava, od početka, što sud mora uzeti u obzir po službenoj dužnosti), osobito ne stvara obvezu izvršenja ugovorenih činidbi, nego, za razliku od ništavog ugovora, može naknadno retroaktivno proizvesti te učinke u slučaju podnošenja sanirajuće izjave volje (jedne od stranaka ili treće osobe), a u slučaju odbijanja ili isteka roka za njezino podnošenje postaje konačno neizvršiv, odnosno ništav […]. Obustava izvršenja razlikuje se od ništavosti i po tome što izjave volje stranaka zadržavaju svoju pravnu snagu tijekom razdoblja obustave, odnosno mogu biti temelj za pravne učinke u budućnosti, a barem jedna od stranaka koje su dale izjavu volje gubi mogućnost samostalnog odlučivanja o tome hoće li se proizvesti ti učinci, ne može slobodno opozvati svoju izjavu volje i u tom je smislu, ostajući u neizvjesnosti, ‚obvezana' tom izjavom […]."

14 Stoga postoje dva glavna argumenta protiv utvrđenja da su nepoštene ugovorne odredbe apsolutno ništave, a istodobno opravdavaju zaključak da se na njih primjenjuje sankcija takozvane obustave izvršenja. Prvi je argument činjenica da je apsolutna ništavost ugovora ili njegove odredbe konačna, a nepoštenu ugovornu odredbu potrošač može prihvatiti.

15 Međutim, sud koji je uputio zahtjev smatra da se ništa ne protivi tomu da nacionalni sudovi, primjenjujući takozvano tumačenje u skladu s nacionalnim pravom, tumače odredbe o apsolutnoj ništavosti pravnih radnji (članak 58. stavci 1. i 3. Građanskog zakonika) uzimajući u obzir ciljeve Direktive 93/13 i sudsku praksu Suda Europske unije. Stoga bi nacionalni sudovi mogli smatrati da je nedopuštena ugovorna odredba ništava u smislu članka 58. Građanskog

RADNI DOKUMENT

zakonika samo pod uvjetom da je potrošač može ispraviti (sanirati) podnošenjem izjave volje koja toj odredbi vraća snagu *ex tunc*.

16 S druge strane, drugi argument koji je iznio Sąd Najwyższy (Vrhovni sud) trebala bi biti okolnost da se, u skladu s poljskim pravom, na apsolutnu ništavost ugovora mogu pozivati sve njegove stranke, kao i treće osobe, dok se na neobvezivanje nepoštenom ugovornom odredbom može pozvati samo potrošač, a ne i prodavatelj robe ili pružatelj usluga. Sam Sud Europske unije ističe mogući učinak isključenja nepoštene ugovorne odredbe iz ugovora o kreditu koji dovodi do ništavosti tog ugovora i, u konačnici, obveze da korisnik kredita vrati banci glavnicu kredita[23]. Budući da Sud izravno navodi mogućnost da banka zahtijeva povrat glavnice kredita kao posljedicu neobvezivanja nepoštene ugovorne odredbe, logično je da prihvaća mogućnost da se banka poziva na neobvezivanje te odredbe i ništavost ugovora o kreditu koja iz toga proizlazi.

17 Slijedom toga, ništa ne upućuje na zaključak da se nedopuštene ugovorne odredbe mogu smatrati opterećenima sankcijom obustave izvršenja. Međutim, prije svega, čini se da ta sankcija ne ispunjava zahtjeve iz članka 6. stavka 1. Direktive 93/13. Osim toga, Sud nalaže da nacionalni sud poduzme sve mjere koje proizlaze iz neobvezivanja nepoštene ugovorne odredbe bez čekanja da potrošač podnese odgovarajuću izjavu[24]. S druge strane, sankcijom obustave izvršenja, u smislu u kojem je to u prethodnoj odluci iznio Sąd Najwyższy (Vrhovni sud), nacionalnim se sudovima nalaže da čekaju takvu potrošačevu odluku, s obzirom na to da je prije njezina podnošenja valjanost ugovorne odredbe (i, u konačnici, cijelog ugovora) obustavljena.

18 U skladu s navedenom odlukom, potrošačeva izjava mora biti vrlo formalna (kvalificirana). Uvjet davanja izjave takvog sadržaja ne proizlazi iz članka 6. stavka 1. Direktive 93/13, članka 385.[1] Građanskog zakonika, nijedne druge odredbe prava Unije ili nacionalnog prava niti se navodio u sudskoj praksi prije odluke Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 7. svibnja 2021. Slijedom toga, čini se da je nametanje potrošačima (koji ionako često nisu svjesni sadržaja obvezujućih odredbi) uvjeta davanja izjave navedenog sadržaja i uvjetovanje ocjene toga primjenjuje li se članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 ispunjenjem tog uvjeta protivno toj odredbi i načelu djelotvornosti te dovodi do dvojbi s obzirom na načelo pravne sigurnosti.

RADNI DOKUMENT

23 Vidjeti presude Suda od 30. travnja 2014., C-26/13, Kásler i Káslerné Rábai, t. 84.; od 20. rujna 2018., C-51/17, OTP Bank i OTP Faktoring, t. 61.; od 26. ožujka 2019., C-70/17 i C-179/17, Abanca Corporación Bancaria i Bankia, t. 58.; od 3. ožujka 2020., C-125/18, Gómez del Moral Guasch, t. 63. i od 25. studenoga 2020., predmet C-269/19, Banca B, t. 34.

24 Vidjeti presude Suda od 21. veljače 2013., C-472/11, Banif Plus Bank, t. 28., 36.; od 30. svibnja 2013., C-397/11, Jőrös, t. 42., 48.; od 30. svibnja 2013., C-488/11, Asbeek Brusse i de Man Garabito, t. 50.; od 1. listopada 2015., C-32/14, ERSTE Bank Hungary, t. 49. i od 21. prosinca 2016., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo i dr., t. 59.

19 Što se tiče **druge točke prethodnog pitanja**, i druge posljedice utvrđenja da su nepoštene ugovorne odredbe kažnjive sankcijom obustave izvršenja protivne su odredbama Direktive 93/13. Sve dok traje stanje obustave izvršenja, vjerovnik ne može zahtijevati izvršenje činidbi predviđenih tim ugovorom. Međutim, u skladu s dosadašnjom sudskom praksom koja se odnosi na stanje obustave izvršenja […], ne može zahtijevati ni povrat izvršenog neosnovanog plaćanja jer je odluka u pogledu obvezivanja odredbe i ugovora načelno na potrošaču. Međutim, s obzirom da vjerovnik ne može podnijeti takav zahtjev i na taj način svoje restitucijske zahtjeve učiniti izvršivima u skladu s člankom 455. Građanskog zakonika […], početak roka zastare za te zahtjeve ne dolazi u obzir. Situacija se mijenja samo ako potrošač potvrdi nepoštenu odredbu, odnosno odredba i ugovor postaju valjani s retroaktivnim učinkom ili je odbije potvrditi […], odnosno ugovor se održava na snazi sa zamjenskim propisom (ako su ispunjeni odgovarajući uvjeti) ili ugovor postaje u cijelosti i trajno neizvršiv (ništav). Ta trajna nemogućnost izvršenja (ništavost) istovjetna je stanju u kojem je „pravna radnja kojom se obvezuje na plaćanje bila ništava i nije postala valjana nakon izvršenja plaćanja" u smislu članka 410. stavka 2. *in fine* Građanskog zakonika (*condictio sine causa*) i „ništavosti pravne radnje" u smislu članka 411. točke 1. Građanskog zakonika. Potrošač je u boljem položaju od prodavatelja robe ili pružatelja usluga jer korisnik kredita u svakom trenutku može okončati stanje obustave izvršenja pristankom na obvezivanje nepoštene ugovorne odredbe ili odbijanjem davanja tog pristanka, s tim da, u skladu sa sudskom praksom Suda, djelotvornost tih izjava ovisi o tome je li prethodno bio pravilno obaviješten o posljedicama nepoštenosti te odredbe. Stoga se može postaviti pitanje može li se i, eventualno kada, potrošačev restitucijski zahtjev, makar i izvansudski, koji podrazumijeva trajnu neizvršivost (ništavost) cijelog ugovora smatrati prešutnim odbijanjem potvrđivanja odredbe i prihvaćanjem posljedica nevaljanosti ugovora koje dovodi do njegove trajne neizvršivosti (ništavosti). Problematično je to da vjerovniku koji je suočen s takvim zahtjevom ne mora biti jasno je li potrošač prilikom sastavljanja tog zahtjeva bio pravilno obaviješten o posljedicama nepoštenosti odredbe (primjerice o svim restitucijskim zahtjevima povezanima s cjelovitom i trajnom nemogućnosti izvršenja ugovora). To je pak važno pitanje jer se njime odlučuje o početku roka zastare za vjerovnikove restitucijske zahtjeve i njihovu proglašenju izvršivima (članak 455. Građanskog zakonika) te njihovu prijeboju (članak 498. stavak 1. Građanskog zakonika). […][25].

20 Do najveće dvojbe u pogledu navedene odluke Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) dovodi zaključak da rok zastare zahtjeva prodavatelja robe ili pružatelja usluga za povrat činidbe koju je potrošač primio počinje teći tek u trenutku u kojem je potrošač dao izjavu o tome slaže li se s ništavosti nedopuštene ugovorne odredbe i cijelog ugovora ili prihvaća tu ugovornu odredbu. Prije svega, čini se da je to stajalište protivno načelu ekvivalentnosti. Naime, opće načelo u poljskom građanskom pravu koje proizlazi iz članka 120. stavka 1. Građanskog zakonika

[25] Vidjeti Odluku Vijeća u sastavu od sedam sudaca Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 7. svibnja 2021., III CZP 6/21.

RADNI DOKUMENT

jest da rok zastare zahtjeva za povrat neosnovano plaćenog iznosa počinje teći od dana izvršenja te činidbe[26], uključujući kada je činidba izvršena na temelju ništavog ugovora, čak i kada izvršitelj činidbe nije znao da je ugovor ništav i izvršava neosnovano plaćanje[27]. U slučaju da potrošač ne podnese nikakvu izjavu (i istodobno mu nije određen rok za podnošenje te izjave), zahtjev prodavatelja robe ili pružatelja usluga prema tom potrošaču nikada ne bi zastario. Druga moguća posljedica jest situacija u kojoj potrošač prije početka građanskog postupka daje izjavu da ne pristaje na nedopuštene ugovorne odredbe i pristaje na ništavost ugovora. Potrošač smatra da je takva izjava dostatna i to dovodi do toga da počinje teći rok zastare za bankin zahtjev, dok bi banka tijekom kasnijeg građanskog postupka mogla istaknuti da potrošačeva izjava ne proizvodi pravne učinke jer joj „nije priložena izričita izjava potrošača kojom se potvrđuje da je detaljno obaviješten" o posljedicama ništavosti ugovora o kreditu. Tako će se navodno neznanje potrošača iskoristiti protiv njega samoga, a takva makijavelistička postupovna taktika prodavatelja robe ili pružatelja usluga temeljit će se na odredbama nacionalnog prava koje se tumače u skladu s odlukom Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 7. svibnja 2021.

21 Osim toga, posljedica navedenog stajališta Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) jest i to da početak roka zastare za zahtjev prodavatelja robe ili pružatelja usluga uvijek počinje teći kasnije od roka zastare za potrošačev zahtjev.

22 Osim toga, prodavatelj robe ili pružatelj usluga u navedenoj se situaciji nalazi u boljem pravnom položaju ne samo od potrošača s kojim je sklopio ugovor koji sadržava nedopuštene ugovorne odredbe koje dovode do ništavosti ugovora. Naime, kada bi banka sklopila ugovor o kreditu koji bi se pokazao apsolutno ništavim ili ništavim zbog toga što je protivan zakonu ili načelima društvenog suživota (članak 58. stavci 1. i 2. Građanskog zakonika), a ne zato što sadržava nedopuštene ugovorne odredbe (članak 385.[1] stavak 1. Građanskog zakonika), rok zastare bankina zahtjeva za povrat glavnice od korisnika kredita počeo bi teći već u trenutku isplate glavnice, u skladu s prethodno navedenim općim pravilom iz članka 120. stavka 1. Građanskog zakonika. U tom bi slučaju bankin zahtjev stoga zastario znatno ranije nego isti zahtjev koji se temelji na ništavosti ugovora koja proizlazi iz toga da ugovor sadržava nepoštene ugovorne odredbe. Stoga rok zastare bankina zahtjeva najkasnije počinje teći u slučaju ništavosti ugovora koja proizlazi iz toga da ugovor sadržava nepoštene ugovorne odredbe. Rok zastare bankina zahtjeva počinjao bi kasnije kada ugovor ne bi sadržavao nepoštene odredbe, kao i kada bi bio apsolutno ništav. I rok zastare potrošačeva zahtjeva za povrat neosnovano plaćenog iznosa počinje teći ranije.

23 Stoga je banka koja je izmijenila ugovor koji sadržava nepoštene odredbe bez kojih se taj ugovor ne može održati na snazi u boljem pravnom položaju od

[26] Vidjeti:

[27] Vidjeti presude Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 8. srpnja 2010., II CSK 126/10; od 16. prosinca 2014., III CSK 36/14 i od 23. lipnja 2016., V CNP 55/15.

RADNI DOKUMENT

subjekata iz svake od tri navedene situacije. Čini se da je tako dalekosežno stavljanje banke u povoljniji položaj protivno načelu ekvivalentnosti. Dvojbeno je i je li stavljanje prodavatelja robe ili pružatelja usluga u tako povoljan pravni položaj protivno i načelu djelotvornosti i članku 7. stavku 1. Direktive 93/13, s obzirom na to da na taj način prodavatelj robe ili pružatelj usluga koji je autor nepoštenog ugovora *de facto* dobiva jamstvo da njegov zahtjev neće zastarjeti ako ga potrošač prethodno izričito ne obavijesti da je svjestan da ugovor sadržava nepoštene odredbe i pravnih posljedica koje iz toga proizlaze. Osim toga, ako potrošač uopće ne podnese takvu izjavu (što je realno, osobito ako se uzme u obzir da potrošači često nisu svjesni svojih prava), zahtjev prodavatelja robe ili pružatelja usluga za povrat činidbi koje je izvršio nikada neće zastarjeti (čak i nakon više godina), što je pak potpuno nova situacija u poljskom sustavu građanskog prava čije je temeljno načelo da pravo na tužbu imovinske prirode podliježe zastari (članak 117. Građanskog zakonika).

24 Budući da potrošač zahtijeva plaćanje od prodavatelja robe ili pružatelja usluga i svoj zahtjev temelji na tvrdnji da je ugovor koji su stranke sklopile ništav jer sadržava nedopuštene ugovorne odredbe, logična posljedica toga jest da taj potrošač ne pristaje na te ugovorne odredbe i svjestan je posljedica ništavosti ugovora. Sadržaj takve izjave jest jasan (članak 65. stavak 1. Građanskog zakonika), a potrošač dostatno očituje svoju volju (članak 60. stavak 1. Građanskog zakonika). Stoga prodavatelj robe ili pružatelj usluga koji prima takvu izjavu od potrošača (članak 61. stavak 1. Građanskog zakonika) treba biti svjestan toga da je potrošač svjestan posljedica koje proizlaze iz ništavosti ugovora i prihvaća ih. Stoga rok zastare za zahtjev prodavatelja robe ili pružatelja usluga treba početi teći najkasnije u tom trenutku.

25 Osim toga, barem se u nekim slučajevima mogu pronaći argumenti koji opravdavaju još šire stajalište, odnosno da, u skladu s općim pravilom, rok zastare bankina zahtjeva teče već od trenutka u kojem je banka izvršila činidbu ili od nešto kasnijeg datuma. Budući da banka ima pravnu službu na vrlo visokoj razini, čini se opravdanim zaključiti da je uz dužnu pažnju trebala znatno ranije shvatiti da ugovor koji je sastavila sadržava nepoštene odredbe. Budući da je banka od početka trebala biti svjesna da ugovor sadržava nedopuštene ugovorne odredbe što dovodi do povrata uzajamnih činidbi stranaka, dužna je pažnja zahtijevala da već tada poduzme mjere kako bi vratila svoju činidbu ili barem postigla dogovor s potrošačem.

26 Ključna je i činjenica da je već u presudi od 27. prosinca 2010. Sąd Okręgowy w Warszawie - Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Okružni sud u Varšavi – Sud za zaštitu tržišnog natjecanja i potrošača, Poljska) proglasio nedopuštenima i zabranio banci tuženiku da u poslovanju s potrošačima koristi odredbe tipskog ugovora pod nazivom „Ugovor o hipotekarnom kreditu za fizičke osobe […] indeksiran u švicarskim francima” koji glasi isto kao i članak 10. stavak 5. ugovora o kreditu koji su sklopile stranke, te je stoga najkasnije od datuma upisa te odredbe u upisnik banka tuženik morala znati da je to nedopuštena ugovorna odredba.

RADNI DOKUMENT

27 Čak i ako se prihvati da o potrošaču ovisi hoće li ugovor postati konačno neizvršiv (ništav), ne može se prihvatiti stajalište banke koja zna da ugovor koji je sastavila sadržava nedopuštene ugovorne odredbe, a ipak negira tu činjenicu ili je čak skriva od potrošača. Međutim, utvrđenje da se rok zastare bankina zahtjeva za povrat glavnice kredita mora računati tek od trenutka u kojem potrošač podnese kvalificiranu izjavu predstavlja ne samo prihvaćanje nego i podupiranje takvog stajališta prodavatelja robe ili pružatelja usluga jer na taj način prodavatelj robe ili pružatelj usluga dobiva jamstvo da njegov zahtjev neće zastarjeti. Upravo zato sud koji je uputio zahtjev smatra da je navedeno stajalište protivno članku 7. stavku 1. Direktive 93/13 i načelu djelotvornosti.

28 Što se tiče **treće točke prethodnog pitanja**, treba istaknuti da se smatra da potrošačev zahtjev za povrat neosnovano plaćenog iznosa postaje izvršiv (članak 455. Građanskog zakonika) tek nakon što potrošač podnese informiranu i slobodnu izjavu u kojoj pristaje na proglašenje ništavosti ugovora. Budući da do trenutka podnošenja te izjave traje stanje obustave izvršenja, potrošač ne može djelotvorno zahtijevati povrat neosnovanog plaćanja koje je izvršio, te je banka stoga tek od tog datuma dužna platiti zakonske zatezne kamate (članak 481. stavci 1. i 2. Građanskog zakonika).

29 Sud koji je uputio zahtjev smatra da je navedeno ograničavanje potrošačeva prava na potraživanje zateznih kamata protivno načelu ekvivalentnosti, s obzirom da, prema općim načelima građanskog prava, zahtjev koji nije vremenski ograničen postaje izvršiv nakon poziva na plaćanje. Stoga se uvođenjem dodatnog uvjeta pogoršava položaj potrošača i ograničavaju se njegova prava. To stajalište protivno je članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Direktive 93/13 te načelu djelotvornosti. To je istaknuo i sam Sud koji je naveo da se „zateznim kamatama nastoji sankcionirati dužnikovo neizvršenje svoje obveze povrata zajma u ugovorno dogovorenim obrocima, odvratiti tog dužnika od kašnjenja u izvršenju svojih obveza i, prema potrebi, nadoknaditi zajmodavcu šteta koju je pretrpio zbog kašnjenja u plaćanju”[28]. Međutim, vremensko ograničenje prava na potraživanje tih kamata treba smatrati istovjetnim vremenskom ograničenju potrošačeva prava na restitucijski zahtjev povezan s time da je prodavatelj robe ili pružatelj usluge naplatio naknade na temelju nepoštenih ugovornih odredbi, što je Sud proglasio nedopuštenim[29]. Slijedom toga, čini se da je vremensko ograničavanje potrošača da potražuje zakonske zatezne kamate protivno načelu djelotvornosti, tim više što istodobno podrazumijeva prihvaćanje ponašanja prodavatelja robe ili pružatelja usluge koji namjerno kasni s podmirenjem potrošačeva zahtjeva, uključujući namjeru da produlji vrijeme trajanja postupka pred sudom.

[28] Vidjeti presude Suda od 7. kolovoza 2018., C-96/16 i C-94/17, Banco Santander i Escobedo Cortés, t. 76. i od 10. lipnja 2021., C-192/20, Prima banka Slovensko, t. 39.

[29] Vidjeti presudu Suda od 21. prosinca 2016., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo, t. 73., 75.

RADNI DOKUMENT

30 Što se tiče **četvrte točke prethodnog pitanja**, sud koji je uputio zahtjev najprije upućuje na rješenje Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 29. srpnja 2021. (I CSKP 146/21) prema kojem „[u] slučaju proglašenja ugovora o kreditu ništavim, stranke moraju međusobno vratiti neosnovano plaćene iznose, odnosno ono što su stvarno primile. Banka stoga korisniku kredita mora vratiti iznose koje je primila na ime otplate obroka kredita koji premašuju dospjele obroke, odnosno izračunane bez primjene odredbi o indeksaciji, uvećane za kamate te provizije, marže, osiguranje niskog doprinosa itd., također izračunane bez uzimanja u obzir tih odredbi. Treba istaknuti da je banka tuženik stvarno primila otplatu glavnice s kamatama prema stopi LIBOR, stoga je, čini se, dvojbeno smatrati da namira stranaka treba obuhvaćati kamate prema stopi WIBOR koje bi primila da je sklopljen valjani ugovor o kreditu u poljskim zlotima. U tom kontekstu treba istaknuti da cilj kondikcije neosnovanog plaćanja, kao i neosnovano stečene koristi, nije nadoknaditi štetu koju je pretrpjela osiromašena osoba, nego povrat iznosa koji je neosnovano prenesen u imovinu druge osobe, čime se njegovo potraživanje ograničava na povrat onog što je stekla osoba koja je neosnovano stekla korist. Važno je i to da utvrđivanje učinaka proglašenja ništavosti ugovora o kreditu ne smije dovesti do lišavanja zaštite zajamčene potrošačima Direktivom 93/13 koja je usmjerena na, među ostalim, postizanje odvraćajućeg učinka o kojem je riječ u njezinu članku 7. […]. Međutim, ne može se ne primijetiti da, u slučaju proglašenja ugovora o kreditu indeksiranog u švicarskim francima ništavim i, slijedom toga, smatranje da se obroci moraju otplatiti a da se ne uzme u obzir indeksacija u stranoj valuti (što pretpostavlja hipotetski zaključak da je dodijeljena činidba u poljskim zlotima), primjena kamatne stope LIBOR na obroke glavnice ima za posljedicu ograničavajuću sankciju za vjerovnika te, neovisno o tome, neopravdano stavlja korisnika kredita u povoljniji položaj od korisnika kredita kojemu je dodijeljen kredit u poljskim zlotima na koji se primjenjuje viša stopa WIBOR.”

31 Sąd Najwyższy (Vrhovni sud) smatra da potrošačevo potraživanje treba umanjiti za protuvrijednost kamata na glavnicu na koje bi banka od korisnika kredita imala pravo da je ugovor o kreditu hipotetski valjan. Potreba za takvim umanjivanjem potrošačeva potraživanja proizlazi iz toga što bi vraćanje potrošaču svih činidbi u punom iznosu značilo da je sam neosnovano stekao korist.

32 Sud koji je uputio zahtjev dvoji o tome je li takvo stajalište u skladu s odredbama Direktive 93/13. U skladu s člankom 405. Građanskog zakonika u vezi s člankom 410. stavkom 1. Građanskog zakonika, neosnovano plaćene iznose treba vratiti. Tim se odredbama ne predviđa ograničavanje kondikcijskog zahtjeva na protuvrijednost mogućih koristi koje proizlaze iz uštede troškova koje je osoba koja izvršava činidbu trebala snositi da je sklopila valjani ugovor. Čini se da je stajalište Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) protivno načelu ekvivalentnosti jer se njime ograničava pravo potrošača na povrat neosnovano plaćenog iznosa u odnosu na druge osobe koje su također izvršile neosnovano plaćanje, ali mogu zahtijevati njegov povrat u punom iznosu. Osim toga, potrošač koji je izvršio neosnovano plaćanje na temelju ništavog ugovora nalazi se u nepovoljnijem položaju od same banke koja od potrošača može zahtijevati povrat cijele glavnice kredita.

RADNI DOKUMENT

33 Sud koji je uputio zahtjev smatra da je ta situacija protivna i načelu djelotvornosti. Naime, to znači da se prema potrošaču postupa nepovoljnije nego prema prodavatelju robe ili pružatelju usluga, što, s jedne strane, može odvratiti potrošača od potraživanja tražbina koje mu se duguju, a poticati prodavatelja robe ili pružatelja usluga da primjenjuje nedopuštene ugovorne odredbe. Treba napomenuti da je, iako je ugovor o kreditu ništav zbog nedopuštenih ugovornih odredbi, bilanca potraživanja između korisnika kredita i banke u praksi gotovo ista kao i u slučaju da ih obvezuje valjani ugovor o kreditu. Iznos međusobnih činidbi stranaka bit će gotovo isti kao i da je korisnik kredita otplatio glavnicu kredita uvećanu za kamate. Istodobno, kad bi se prihvatilo da se potrošačevo potraživanje može umanjiti za protuvrijednost hipotetskih kamata na glavnicu, povrijedilo bi se načelo djelotvornosti na isti način kao i dodjelom banci prava da od potrošača potražuje naknadu za izvanugovorno korištenje glavnice (na koju se odnosi predmet C-520/21).

34 Osim toga, čini se da je navedeno ograničavanje potrošačeva potraživanja na povrat činidbe izvršene na temelju ugovora koji je ništav jer sadržava nepoštene ugovorne odredbe vrlo slično vremenskom ograničavanju restitucijskog zahtjeva potrošača koje je Sud proglasio nedopuštenim u presudi od 21. prosinca 2016.[30]. Razlika je samo u tome što se rješenjem Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 29. srpnja 2021. potrošačev restitucijski zahtjev ograničava u pogledu iznosa, a presuda Suda Europske unije od 21. prosinca 2016. odnosi se na vremensko ograničenje potrošačeva restitucijskog zahtjeva. Stoga sud koji je uputio zahtjev smatra da se ograničavanje potrošačeva zahtjeva za povrat neosnovanog plaćanja izvršenog na temelju ništavog ugovora na protuvrijednost hipotetskih kamata na glavnicu može smatrati protivnim načelima djelotvornosti i ekvivalentnosti, kao i izravno protivnim članku 6. stavku 1. i članku 7. stavku 1. Direktive 93/13.

35 **Povezanost prethodnih pitanja i donošenja odluke u ovom predmetu**

36 U ovom postupku sud mora utvrditi sve posljedice povezane s ništavosti ugovora o kreditu i o njima obavijestiti sve stranke u postupku, uključujući osobito tužitelje. Naime, obveza obavještavanja potrošača o učincima ništavosti ugovora koji sadržava nepoštene odredbe proizlazi iz propisa Unije[31], kao i nacionalnih propisa[32]. Jedna od glavnih posljedica ništavosti ugovora o kreditu jest nastanak bankina zahtjeva za povrat glavnice, a za obje stranke u postupku od ključne je važnosti je li navedeni bankin zahtjev zastario. Stoga sud koji je uputio zahtjev smatra da u ovom predmetu treba analizirati to pitanje i obavijestiti stranke o rezultatima te analize. Točno je da je u ovom predmetu sud 27. listopada 2020.

[30] Vidjeti presudu Suda od 21. prosinca 2016, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Gutiérrez Naranjo i dr., t. 73., 75.

[31] Vidjeti presudu Suda od 29. travnja 2021., C-19/20, Bank BPH, t. 96. do 99.

[32] Vidjeti odluku Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 15. rujna 2020., III CZP 87/19, odluku Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 7. svibnja 2021., III CZP 6/21, kao i presudu Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 27. srpnja 2021., V CSKP 49/21.

RADNI DOKUMENT

obavijestio tužitelje da je posljedica ništavosti ugovora zahtjev banke za povrat glavnice, ali nije naveo je li taj zahtjev zastario.

37 Ključno je i utvrditi od kojeg datuma tužitelji imaju pravo na zakonske zatezne kamate od banke tuženika. U skladu s novom sudskom praksom (koja je nastala nakon donošenja odluke Sąda Najwyższyjeg (Vrhovni sud) od 7. svibnja 2021.), pravo na te kamate nastaje tek od dana kada je potrošač dao informiranu i slobodnu izjavu da je svjestan učinaka ništavosti ugovora i da na nju pristaje. To je pitanje od velike financijske važnosti.

38 Ključno je i pitanje treba li potraživanje tužiteljâ prema tuženiku umanjiti za protuvrijednost kamata na koje bi hipotetski banka imala pravo da ugovor o kreditu nije ništav. Naime, tužitelji u okviru podrednog zahtjeva od tuženika zahtijevaju povrat iznosa od 52 270 poljskih zlota na ime protuvrijednosti svih obroka kredita koji se sastoje od glavnice i kamata plaćenih u razdoblju od 18. kolovoza 2009. do 19. prosinca 2011. na temelju ništavog ugovora. Ako se prihvati da tužitelji mogu zahtijevati povrat svih obroka u punom iznosu, taj bi se podredni zahtjev prihvatio u cijelosti. Međutim, podredni zahtjev trebalo bi djelomično odbiti ako se prihvati da zahtjev tužiteljâ treba umanjiti za protuvrijednost hipotetskih kamata na glavnicu na koje bi banka tuženik imala pravo od tužiteljâ da je ugovor valjan. Točan iznos hipotetskih kamata za koji bi trebalo umanjiti zahtjev tužiteljâ trebalo bi točno izračunati.

39 **Prethodno pitanje i prijedlog odluke**

40 Stoga sud koji je uputio zahtjev predlaže da Sud Europske unije potvrdno odgovori na postavljeno prethodno pitanje s obzirom na prethodno navedene argumente koji se mogu sažeti kako slijedi.

41 Kao prvo, sankcija obustave izvršenja ne ispunjava uvjet za smatranje nepoštenih ugovornih odredbi (i ugovora koji ih sadržava) „kao da nikada nisu postojale i da ne proizvode učinke u odnosu na potrošača". Osim toga, Direktivom 93/13 predviđa se da nepoštena ugovorna odredba ne obvezuje potrošača od trenutka sklapanja ugovora (*ex tunc*), a nacionalni sud dužan je to utvrditi po službenoj dužnosti i da pritom ne čeka da potrošač zauzme stajalište, a u slučaju obustave izvršenja ugovora (ugovorne odredbe), do učinka neobvezivanja potrošača dolazi tek nakon što potrošač podnese kvalificiranu izjavu ili nakon isteka roka za podnošenje te izjave. Uvjetovanje dodjele potrošaču zaštite predviđene Direktivom 93/13 time da on podnese tu izjavu ne može se opravdati na temelju članka 6. stavka 1. Direktive 93/13, njime se ne ostvaruje cilj predviđen člankom 7. stavkom 1. Direktive 93/13 te se, prije svega, povređuje načelo djelotvornosti.

42 Kao drugo, utvrđenje da rok zastare bankina zahtjeva za povrat glavnice isplaćene na temelju ništavog ugovora o kreditu počinje teći od trenutka u kojem je potrošač podnio izjavu da ne pristaje na nepoštene ugovorne odredbe i da je svjestan učinaka ništavosti ugovora te na nju pristaje, stavlja banku u povoljniji položaj u

RADNI DOKUMENT

odnosu na potrošača, kao i na druge prodavatelje robe ili pružatelje usluga koji se nalaze u sličnom pravnom položaju. Budući da rok zastare bankina zahtjeva počinje teći kasnije nego što bi to bio slučaj da je ugovor apsolutno ništav, znači da je za banku, s tog stajališta, povoljnije da s potrošačem sklopi ugovor koji sadržava nedopuštene ugovorne odredbe. To je protivno načelu ekvivalentnosti, slično kao i činjenica da bankin zahtjev može zastarjeti kasnije nego potrošačev zahtjev, a čak može i nikad ne zastarjeti (ako potrošač nije svjestan da ugovor sadržava nepoštene odredbe ili, čak i ako je bio svjestan, ne podnese odgovarajuću izjavu ili pak podnese izjavu, ali njezin se sadržaj pokaže nedostatnim). Istodobno, tako dalekosežnim stavljanjem banke koja primjenjuje nepoštene ugovorne odredbe u povoljniji položaj ne ostvaruje se cilj iz članka 7. stavka 1. Direktive 93/13. Naposljetku, prihvaćanje navedenog stajališta dovodi do stavljanja potrošača u stanje stalne nesigurnosti u pogledu toga kada zastarijeva bankin zahtjev, s obzirom da se čak i potrošačevo podnošenje izjave da ne pristaje na nepoštene ugovorne odredbe, da je svjestan posljedica ništavosti ugovora i da je prihvaća može pokazati nedostatnim. Naime, banka može istaknuti prigovor da potrošač prilikom podnošenja navedene izjave ipak nije bio potpuno svjestan svojih prava.

43 Kao treće, utvrđenje da potrošačev zahtjev za povrat neosnovanog plaćanja postaje izvršiv tek od trenutka u kojem podnese navedenu izjavu i tek u tom trenutku potrošač ima pravo na zakonske zatezne kamate od prodavatelja robe ili pružatelja usluga također je protivno načelu ekvivalentnosti. Naime, u sličnim situacijama zahtjev za povrat neosnovanog plaćanja postaje izvršiv već nakon poziva na plaćanje, a da nije potrebno podnijeti kvalificiranu izjavu. Osim toga, posljedica navedenog stajališta jest znatno vremensko ograničenje potraživanja kamata, tako da se nemogućnost potrošača da koristi sredstva koja mu pripadaju i gubitak njihove vrijednosti uslijed inflacije ni na koji način ne nadoknađuje, čime se povređuje članak 6. stavak 1. Direktive 93/13 i načelo djelotvornosti. Osim toga, prodavatelj robe ili pružatelj usluga ne snosi nikakve negativne posljedice zbog kašnjenja s povratom sredstava koja duguje potrošaču i produljivanja eventualnog sudskog postupka, a time se ne ostvaruje cilj iz članka 7. stavka 1. Direktive 93/13.

44 Kao četvrto, stajalište prema kojem je, s jedne strane, ugovor o kreditu ništav jer sadržava nepoštene ugovorne odredbe, a, s druge strane, potrošač ne može od banke potraživati u punom iznosu obroke kredita koje je platio, također je protivno odredbama Direktive 93/13. Kada je ugovor ništav na temelju druge pravne osnove, stranke imaju pravo na zahtjev za povrat svih plaćanja bez ikakvog ograničenja njihova iznosa, stoga je primjena takvog ograničenja u odnosu na potrošača protivna načelu ekvivalentnosti. Osim toga, umanjivanje iznosa potrošačeva zahtjeva ne ispunjava uvjet iz članka 6. stavka 1. Direktive 93/13 i dovodi do toga da je zaštita dodijeljena potrošaču djelomična. Naposljetku, posljedica je to da je, sa stajališta novčanih tokova između stranaka, situacija ista kao i da su stranke sklopile valjani ugovor na temelju kojeg banka ostvaruje dobit. U konačnici, prodavatelj robe ili pružatelj usluga ostvaruje dobit

RADNI DOKUMENT

od ugovora koji je ništav jer sadržava nepoštene ugovorne odredbe, što je protivno načelu djelotvornosti.

RADNI DOKUMENT